представленого у тексті МО, та їх зіставленням з ознаками аналогічного поняття МП.

Література

1. Баранникова Л. И. Виды специальной лексики и их экстралингвистиче ская особенность / Л. И. Баранникова, С. И. Массина // Язык и общество : меж-вуз. сб. научн. тр. — Вып. 9. Особенности развития и функционирования общей и специальной лексики. — Саратов, 1993. — С. 3—15.
2. Гвишиани Н. Б. Язык научного общения : Вопросы методологи : изд. 2-е, испр. / Н. Б. Гвишиани. — М. : Издательство ЛКИ, 2008. — 280 с.
3. Герд А. С. Основы научно-технической лексикографии / А. С. Герд. — Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1986. — 72 с.
4. Гимер Н. О. Терміни як основа фахової мови / Н. О. Гимер // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. — 2013. — Т. 21, вип. 19(1). — С. 89—93.
5. Гринев-Гриневич С. В. Введение в терминографию : Как просто и легко составить словарь / С. В. Гринев-Гриневич. — М., 2009. — 224 с.
6. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів / Тарас Кияк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2008. — № 620. — С. 3—5.
7. Комарова З. И. Семантическая структура специального слова и её лексикографическое описание / З. И Комарова. — Свердловск : Изд-во Свердловского университета, — 1991. — 156 с.
8. Коровушкин В. П. Контрастивная социолектология как автономная лингвистическая дисциплина / В. П. Коровушкин // Язык в современных об щественных структурах : Сб. науч. тр. — Н. Новгород, 2005. — С. 7—13.
9. Котов Р. Г. Информационные процессы и языковые средства современного общества / Р. Г. Котов // Естественный язык, искусственные языки и информацирнные процессы в современном обществе. — М. : Наука, 1988. — С. 6—23.
10. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики : [монография] / И. С. Кудашев. — Helsinki : Helsinki University Translation Studies, 2007. — 444 с.
11. Массина С. А. Профессионализация терминов в подъязыках разных типов [Текст] : автореф. дис. …канд. филол. наук / С. А. Массина. — Саратов, 1991. — 14 с.
12. Минченков А. Г. Когниция и эвристика в процессе переводческой деятельности / А. Г. Минченков. — СПб. : Изд-во «Антология», 2007. — 256 с.
13. Туркевич О. В. Фахова мова методики викладання української мови як іноземної : специфіка функціонування / О. В. Туркевич // Вісник Львівського університету : Сер. Філологічна. — 06/2012. — Вип. 57. — С. 230—235.
14. Усачева А. Н. Перевод : от лингвистической теории к когнитивной модели / А. Н. Усачева // Вестник Волгоградского государственного университета : Сер. 2 : Языкознание. — 2011. — № 1 (13). — С. 131—137.
15. Хомутова Т. Н. Язык для специальных целей (LSP) : лингвистический аспект / Т. Н. Хомутова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. Общественные и гуманитарные науки. — № 11(71). — СПб., 2008. — С. 96—106.
16. Широков В. А. Комп'ютерна лексикографія / В. А. Широков. — Київ : Наукова думка, 2011. — 351 с.
17. Hoffman L. A. A Cumulative Analysis of Scientific Texts / L. A. Hoffman // AILA 81 : Proceedings. — Lund, 1981.
18. Proceso de contratación PC-2011-000039. Pliego de condiciones técnicas. — Medellín. — 2011. — 674 p.
19. Stanisław L. Summa Technologiae : [польськ.] / Lem Stanisław. — Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1964. — 501 s.

УДК 80 (092)

А. М. Г е й д е л
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогіна академія»
Харківської обласної ради

О. Потебня − завідувач музею при Харківському університеті

Гейдел А. М. О. Потебня − завідувач музею при Харківському університеті. Стаття розкриває маловідомі факти суспільної діяльності видатного філолога О. Потебні: багаторічний досвід завідування Музеєм красних мистецтв Харківського університету. Схарактеризовано основні ідеї науковця щодо плану роботи університетського музею. Підкреслено дотримання дослідником принципу науковості, незалежності від ідеологічних доктрин часу. Окреслено основні напрямки роботи О. Потебні на посаді завідувача Музею при Харківському університеті. Перелічено основні фонди музею, зібрані за часи перебування О. Потебні на посаді завідувача.
Ключові слова: музей витончених мистецтв, принцип науковості, ідеологічна доктрина, фонди музею.

© Гейдел А. М., 2016

Гейдел А. М. А. Потебня – заведующий музея при Харьковском университете. В статье освещаются малоизвестные страницы общественной деятельности выдающегося филолога А. Потебни: многолетнее заведование Музеем изящных искусств Харьковского университета. Охарактеризовано основные идеи научного деятеля относительно плана работы университета. Подчеркнуто соблюдение научным деятелем принципа научности, независимости от идеологических доктрин времени. Очерчены основные направления работы А. Потебни на должности заведующего Музеем при Харьковском университете. Перечислены основные фонды музея, собранные за времена пребывания А. Потебни на должности заведующего.
Ключевые слова: музей изящных искусств, принцип научности, идеологическая доктрина времени, фонды музея.

Heidel A. M. A. Potebnya – manager of museum at the Kharkiv university. The article throws light on the pages of public activity of prominent philologist A. Potebnya: He managered during long term at the Kharkov university Museum. The basic ideas of scientist are described on the plan of work of university. The observance of principle of scientific character is underline a scientist, to independence from the ideological doctrines of time. Basic work of A. Potebnya assignments are outlined on position of manager of Museum at the Kharkiv university. The capital assets of museum are enumerated, tenures of A. Potebnya collected for times of appointment of manager.
Keywords: museum of elegant arts, scientific character, ideological doctrine of time, funds of museum.

Історія мистецтвознавства бере свій початок від «Життєписів» Джорджо Вазарі. За декілька століть наука про мистецтво пройшла шлях від фактографічного опису біографій митців до концептуального мистецтвознавства. Довгий час вважалося, що історія мистецтвознавства не зовсім цікавий об'єкт для наукового дослідження. Однак згодом виявилося, що це не так. Підтвердженням цьому є фундаментальне і водночас цікаве дослідження Жермена Базена «Історія про історію мистецтва».

Розвиток науки про мистецтво – це невід'ємна частина єдиного художнього процесу, а вивчення творчості мистецтвознавців також важливе, як і дослідження творчого доробку художника.

Чимало блискучих мистецтвознавців викладали в університетах, в яких функціонували кафедри теорії та історії мистецтва. Слід згадати, що віденська школа мистецтвознавства, пов'язана з іменами О. Бенеша, А. Ригля, М. Дворжака, Е. Панофського, сформувалася саме в стінах Віденського університету. Справжнім центром мистецтвознавства в Росії був і сьогодні залишається Московський університет, в якому працювали видатні мистецтвознавці: І. Цвєтаєв, В. Мальмберг, Б. Віппер, В. Лазарев, О. Федоров-Давидов, Д. Сараб'янов, В. Гращенков та багато інших.

Одним із осередків мистецтвознавчої школи в Україні був Харківський університет. Протягом XIX – початку XX століття, аж до його реорганізації в 1920-х роках, в університеті поряд із гуманітарними науками тривав і розвиток мистецтвознавства. Основними напрямами діяльності мистецтвознавчої школи слід вважати дослідження Є. Рєдіним та Ф. Шмітом явищ і пам'яток візантійського, класичного, а також вітчизняного мистецтва. Їхні імена та праці були відомі в Європі, тому діяльність цих вчених необхідно розглядати в контексті розвитку європейського мистецтвознавства.

Однією з маловідомих сторінок діяльності О. Потебні є завідування Музеєм красних мистецтв Харківського університету. Перші біографи О. Потебні Н. Сумцов та М. Халанський лише констатують цей факт у житті вченого, відзначаючи надзвичайно плідну роботу Потебні на посаді завідувача музею.

О. Потебня, доцент кафедри російської словесності, стає завідувачем Музею за рішенням Ради університету наприкінці 1867 р.

На цій посаді він працював протягом 16 років – з 1867 до 1884 рр. На першу половину цього періоду припадає й особливо інтенсивна і плідна наукова та академічна робота Потебні. Це час публікацій важливих робіт ученого: «Заметки о малорусском наречии» (1870), «Из записок по русской грамматике» (1873–1874). І на це ж десятиліття припадає велика наукова й організаторська робота Потебні як завідувача Музею красних мистецтв.

Історія музею починається з відкриття Харківського університету (1805). За первинним планом В. Каразіна, засновника університету, серед дев'яти відділень університету мали бути відділення «приємних мистецтв» і «витончених художніх мистецтв». Саме для цих відділень (ще до затвердження статусу університету) придбав В. Каразін у академіка Аделунга повну колекцію гравюр західноєвропейських майстрів.

У своїй діяльності Потебня керувався «Правилами для завідування Музеєм красних мистецтв і старовини Харківського університету», що були затверджені Радою в грудні 1864 р. Завідувач і його помічник повинні були піклуватися про збереження предметів, що належали музею, про розміщення їх у необхідному порядку, про своєчасне ведення матеріальної книги, каталогів та описів, що зберігаються в самому музеї. Але головне – нова посада вимагала спеціальних знань у галузі історії й теорії мистецтва, широкого світогляду в питаннях

культури і, звичайно, відчуття прекрасного. Нелегкою була й організаційна сторона музейної роботи. Висуваючи на цю посаду О. Потебню, Рада історико-філологічного факультету вбачала в ньому гідну кандидатуру – людину, здатну з усією відповідальністю виконувати доручення. Доречно зауважити, посада ця була не штатною, а «за вільним призначенням», тобто на громадських засадах.

У О. Потебні не було відповідального й обізнаного помічника. На посаді консерватора музею перебували люди, на яких не можна було покладатися, тому він рекомендує на цю посаду Р. Чирикова, який володів серйозними знаннями в галузі мистецтва, ретельно вмів виконувати роботу та виявляв зацікавленість справами музею. Р. Чириков став надійним помічником О. Потебні.

Необхідно було впорядковувати матеріальні книги, створювати нову експозицію, укладати каталоги, вивчати старі фонди. Тому доводилося одночасно займатися новими екземплярами, наочний і ціннісний діапазон яких був дуже широкий і багатоманітний.

З приходом О. Потебні стан справ у музеї істотно змінився, і вже в 1871 р. Рада університету могла справедливо назвати музей разом з кабінетом О. Потебні «гордістю нашого університету».

Важко сказати, як складалися ділові стосунки між завідувачем і комітетом, але той факт, що саме за пропозицією О. Потебні консерватором був призначений Р. Чириков, говорить про авторитет молодого завідувача. Проте серед керівництва музею назрівав конфлікт, про що досить скупо повідомляє Є. Рєдін: «У 1876 р. проф. О. О. Потебня просив звільнити його від обов'язків завідувача, а історико-філологічний факультет увійшов до Ради з критикою цього комітету». Увага Ради була сконцентрована на тому, що повноваження, дані Радою комітету, настільки великі, що завідувач відчуває себе вкрай невпевнено. Саме він несе етичну й матеріальну відповідальність, хоч усі права цілком належать комітету. Рада відмінила існування комітету, О. Потебня отримав більше повноважень.

О. Потебня прагнув сконцентрувати в музеї всі художні цінності, які мав у своєму розпорядженні університет. Так, до музею була передана колекція гравюр (естампів) Аделунга, що отримала таку назву завдяки її першому власникові. Колекція, куплена, як уже зазначалося, В. Каразіним, складалася з 2477 номерів оригінальних творів, переважно гравюр, а також акварельних малюнків. Тут були роботи італійських граверів, німецьких, голландських, фламандських, французьких, англійських майстрів, що працювали в XVI–XVIII ст., у тому числі Дюрера, Гольбейна, Брейгеля тощо. Серед справжніх малюнків були роботи Гольціуса, Дюрера, Ван-Дейка. Завдяки клопоту Потебні ці перші дорогоцінні художні колекції університету посіли належне місце в музеї і стали служити загальній справі.

Університетський Музей красних мистецтв примножував свою колекцію. За перші десять років завідування музеєм О. Потебнею в матеріальних книгах уже нараховувалося 11.379 номерів порівняно з початковими двома тисячами. Популярність музею росла. Він виконує не лише навчальні функції, а й стає центром культурного життя в місті Харкові й визнаною його пам'яткою. Як зазначено в путівнику Харкова, виданому в 1881 р., «музей прикрашають близько 280 картин італійської школи і декілька картин російських художників... Колекції його сягають десяти тисяч предметів».

Вінцем діяльності О. Потебні і його помічника Р. Чирикова став «поставлений на широких підставах опис скарбів музею, наукова його каталогізація». Під час завідування Потебні вийшов «Покажчик творів, що зберігаються в Музеї красних мистецтв при імп. Харківському університеті», який складався з трьох випусків: I. Скульптура. (1870, 70 З); II. Живопис. Олійні картини. Акварель і малюнки (1877, 251 е.); III. Гравюри, офорти, хромолітографія тощо. Колекція естампів Фрідріха Аделунга (1883, 194 е.).

Музей красних мистецтв і старовини зберігся до 1918 р. як самостійна одиниця в структурі університету, а міський промислово-художній музей відкрився в Харкові в 1886 р. Він отримав частину експонатів університетського музею, а також використовував досвід цієї наукової й культурно-просвітницької установи.

Можемо з упевненістю сказати, що О. Потебня був мудрим керівником Музею красних мистецтв, і саме в період активної роботи видатного вченого-філолога на посаді завідувача музей став гордістю Харківського університету.

Література

1. Музей изящных искусств и древностей императорского Харьковского университета. Отделение гравюр / Коллекция гравюр А. Н. Алферова : Общий обзор, оценка коллекции и каталог ее, составленные Н. И. Черноволотом. — Х., 1911. — 310 с.

2. Побожій С. І. Харківська університетська школа мистецтвознавства : історія, напрями, проблеми // Українське мистецтвознавство : Міжвідомчий збірник наукових праць. — Вип. 1. — К., 1993. — С. 70—85.

3. Побожій С. Харківська секція кафедри мистецтвознавства. З історії мистецтвознавчих осередків України 20—30-х років // Українська академія мистецтв. Дослідницькі та науково-методичні праці. — Вип. 1. — К., 1994. — С. 118—124.

4. Побожій С. «Необхідно пожертвувати... честю» (про трагічну долю одного музейного працівника) // Сумська старовина, — 1998. — №№ III—IV. — С. 55—60.

УДК 821.161.2-1

Д. Ю. Боклах

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Дефініції і взаємозв'язок категорій топосу, локусів, хронотопу міста та їх реалізація у міському тексті художнього твору

Боклах Д. Ю. Дефініції і взаємозв'язок категорій топосу, локусів, хронотопу міста та їх реалізація у міському тексті художнього твору. Стаття містить розгляд просторових категорій топосу, локусів, хронотопу міста у структурі міського тексту. Проаналізовано критерії розмежування топосу і локусів, висвітлено специфіку їх взаємозв'язку, досліджено міський текст як домінанту відтворення простору міста. Визначено структурно-семантичні особливості функціонування топосу, локусів, хронотопу міста у художніх творах.

Ключові слова: простір міста, топос міста, локус міста, хронотоп, міський текст.

Боклах Д. Ю. Дефиниции и взаимосвязь категорий топоса, локусов, хронотопа города и их реализация в городском тексте художественного произведения. Статья содержит рассмотрение пространственных категорий топоса, локусов, хронотопа города в структуре городского текста. Проанализированы критерии разграничения топоса и локусов, освещена специфика их взаимосвязи, исследован городской текст как доминанта воспроизведения пространства города. Определены структурно-семантические особенности функционирования топоса, локусов, хронотопа города в художественных произведениях.

Ключевые слова: пространство города, топос города, локус города, хронотоп, городской текст.

Boklakh D. Yu. Definitions and relationship of topos, loci, city's chronotope categories and their realization in the urban's text in a literary work. The article contains a review of the spatial categories of a topos, loci, the city's chronotope in the urban structure of the text. The article gives the analysis of the criteria of differentiation of a topos and loci and shows the specifics of their relationship. It studies the urban text as the dominant feature of the reproduce of the city's space. The article defines the structural and semantic features of functioning the city's topos, loci, chronotope in the literary works .

Keywords: city's space, city's topos, city's locus, chronotope, urban text.

Місто – це середовище проживання людей і особливий спосіб життя людини, який відрізняється від рустикального динамізмом, цивілізаційним поступом. Структурними елементами міського середовища є не окрема територія, простір і людина, а їхня синкретична єдність у системі топосу міста.

Місто як широке тло простору діяльності людини є предметом зацікавлень філософів (Ф. Бродель, Х. Ортега-і-Гассет, О. Шпенглер), соціологів (М. Вебер, Г. Зіммель, Р. Парк), психологів (З. Фройд, К. Юнг), культурологів і мистецтвознавців (М. Анциферов, В. Глазичев, І. Гревс, Д. Замятін), урбанологів (К. Лінч, Л. Мамфорд), публіцистів та есеїстів (П. Вайль, Т. Возняк), літературознавців (В. Агеєва, І. Вихор, Д. Лихачов, Ю. Лотман, С. Павличко, В. Топоров, В. Фоменко, О. Харлан) тощо.

Топос – це географічна визначеність території простору міста, що досягається за рахунок присутності не топоніміки міста, а рецептивного бачення людини міського ландшафту. Місто як художній простір – це не пусте вмістилище героїв і сюжетних епізодів, оскільки «співвіднесення його з дійовими особами та загальною моделлю світу, створюваною художнім текстом, переконує в тому, що мова художнього простору – не пустотіла посудина, а один із компонентів спільної мови,

© Боклах Д. Ю., 2016